

5. Коджаспирова Г.М. Педагогика: Учебник. / Коджаспирова Г.М. – М.: Гардарики, 2004. – 528 с.
6. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів /В.І.Лозова// Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвуз. наук.-практ. конфер. – Харків: ОВС, 2002. – С. 3-8.
7. Ожегов С.И. Словарь русского языка /Под.ред. док.филол.наук, проф. Н.Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз.,1983. – 816с.
8. Слостенін В.А. Учитель и время /В.А. Слостенін //Советская педагогика. – 1990. – №9. – С.3-9
9. Слостенін В.А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя /В.А. Слостенін, А.И. Мищенко// Советская педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79-84.
10. Современный словарь иностранных слов. – М.: Иностранная литература, 1993. – 606с

У статті висвітлені погляди на проблему формування професійної компетентності педагога, представлена структура професійної компетентності сучасного вчителя трудового навчання як інтеграційної характеристики підготовки його у ВНЗ

Ключові слова: професійна компетентність, інтеграційна характеристика, система знань сучасного аграрного виробництва.

В статье освещены взгляды на проблему формирования профессиональной компетентности педагога, представлена структура профессиональной компетентности современного учителя трудового обучения как интеграционная характеристика подготовки его в Вузе.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, интеграционная характеристика, система знаний современного аграрного производства.

In the article the views to the problem of professional teacher forming competence are lighted up, the structure of professional competence of modern labour studies teacher is presented as integration description of his preparation in the Higher Educational Establishment (HEE).

Keywords: professional competence, integration description, system of of modern agrarian production knowledge.

УДК 378

Т.Я. Грітченко
м. Умань, Україна

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, притаманні сьогоденню, вимагають від людини професійної компетентності, високої мобільності й здатності до адаптації в сучасних умовах життя, що актуалізує модернізацію освітньої галузі, оновлення всіх її ланок, приведення системи освіти у відповідність до світових стандартів [3]. Тому все більшого значення у сучасній вітчизняній освіті набуває компетентнісний підхід до осмислення цілей, завдань і результатів освіти, пов'язаний із пошуком нових концептуально-методологічних підстав, моделей підготовки фахівців з вищою професійною освітою. У таких умовах проблема визначення набору ключових компетентностей, якими повинен володіти сучасний учитель початкової школи, стає дуже актуальною.

Аналіз наукової літератури, присвяченої питанням формування компетентності, дозволяє говорити про те, що однією з базових, ключових компетентностей, яких має набути майбутній учитель, є комунікативна компетентність. У педагогічній діяльності комунікативна компетентність є системоутворювальним компонентом, а вчитель у своїй професійній діяльності виступає активним суб'єктом спілкування.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів формування комунікативної компетентності у майбутнього вчителя початкової школи як системоутворювального компонента його професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи наукові роботи Н. Бордовської, Л. Карпової, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, І. Зимньої, В. Введенського, В. Соколової, С. Дружилова, С. Ромашиної, Н. Павлової та ін., можемо констатувати, що вчені визначають комунікативну компетентність як складової загальної професійної компетентності фахівця, маючи на увазі той факт, що спілкування, взаємодія з людьми є частиною, а для педагогічної професії – основою професійної діяльності. Проте, при цьому необхідно зазначити, що комунікативна компетентність у наукових концепціях може виступати і як самостійний вид у структурі загальної професійної компетентності фахівця, і як підструктура інших видів компетентності, які, у свою чергу, складають його загальну компетентність.

На думку А.Маркової, професійна компетентність означає «зрілість людини у професійній діяльності, професійному спілкуванні, у становленні особистості фахівця і його індивідуальності» [6], а комунікативна компетентність є блоком у структурі загальної професійної компетентності фахівця і може бути зарахована до розряду ключових, таких, що «є основою широкого кола професій» [6, с.35], і, насамперед, професії вчителя.

Вибудувавши модель фахівця, А. Маркова відзначає три сторони його праці: технологічну (власне діяльність), спілкування і особистість фахівця, досягнення високого рівня розвитку яких у сукупності з досягненням високих результатів діяльності може свідчити про його професійну компетентність [6].

Стосовно праці вчителя А. Маркова зазначає, що комунікативна компетентність, будучи компонентом загальної професійної компетентності педагога, виявляється в сукупності:

- професійних знань у галузі спілкування (знання основних комунікативних завдань у спілкуванні, етапів, стилів спілкування);
- професійних умінь у спілкуванні (прийоми постановки широкого спектру комунікативних завдань і прийоми, які сприяють досягненню високих рівнів спілкування);
- професійних позицій і установок фахівця як суб'єкта рівноправного спілкування, а також особистісних особливостей, якостей фахівця (педагогічний такт, емпатія, товариськість, володіння етикою та ін.) [5].

Аналогічної точки зору щодо професійної компетентності педагога дотримується Л. Мітіна, яка виділяє у ній дві підструктури:

- діяльнісну (знання, уміння, навички, способи здійснення діяльності);
- комунікативну (знання, уміння, навички, способи здійснення спілкування) [7, с. 46].

На думку В. Введенського, професійна компетентність педагога включає такі підструктури як комунікативну, інформаційну та регулятивну [1, с. 53]. При цьому комунікативна компетентність, з позиції вченого, виступає як:

- один з ключових компонентів загальної професійної компетентності фахівця;
- особистісна якість вчителя, що формується в процесі розвитку і саморозвитку особистості;
- показник інформованості педагога про цілі, суть, структуру, засоби, особливості педагогічного спілкування;
- показник рівня володіння відповідною технологією;
- показник індивідуально-психологічних якостей фахівця;
- прагнення до постійного вдосконалення комунікативної діяльності;
- орієнтація на особистість людини як на головну цінність;
- здібності до нестандартного, творчого вирішення завдань, що виникають у процесі педагогічного спілкування.

Комунікативна компетентність учителя, за Л. Карповою, передбачає сформованість знань, умінь і якостей особистості, які сприяють ефективній взаємодії з іншими суб'єктами

навчально-виховного процесу та ефективному перебігу педагогічної діяльності. На думку вченої, умовою налагодження взаємодії між учителем і учнями є комунікативна діяльність педагога, тобто організація поведінки та діяльності учнів через різні види спілкування, отже, навчання і виховання по своїй суті є комунікативними процесами, в основі яких – спілкування [4].

Теоретичний аналіз різних підходів до розуміння сутності професійної компетентності дозволяє зробити висновок про те, що комунікативна компетентність виступає основою педагогічної діяльності вчителя, а тому повинна стати метою і результатом процесу професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Володіти комунікативною компетентністю для вчителя початкової школи особливо важливо тому, що він дає учням базову освіту, без якої неможливий їх подальший інтелектуальний і етичний розвиток, розпочинає формування культури спілкування у молодших школярів, від нього залежить мовленнєвий розвиток учнів, а відповідно й їхня успішність у цілому, бо чим «...досконаліше мовлення школярів, тим краще вони висловлюють свої думки і сприймають висловлювання інших» [9].

Таким чином, навчаючись у ВНЗ, майбутній учитель повинен отримати такі знання, якості і уміння, які певним чином, трансформуючись під впливом особистісних особливостей і досвіду спілкування у реальних ситуаціях взаємодії, складуть ту частину професійної компетентності і майстерності фахівця, яка може бути названа його комунікативною компетентністю. Отже, постає необхідність окреслення педагогічних умов цього процесу.

Зазначимо, що система фахових дисциплін і відповідних методик професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у своїй єдності повинні забезпечити належний розвиток його комунікативної компетентності. Ефективними засобами формування комунікативної компетентності повинні стати технології інтерактивного навчання та метод проектів.

Емпіричний досвід демонструє ефективність використання методу проектів, що завжди орієнтований на самостійну роботу студентів – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного відрізка часу. Як відзначають сучасні вчені і методисти, проектна діяльність формує у студентів уміння і навички:

- роботи у співпраці (колективне планування; взаємодія з будь-яким партнером; взаємодопомога у групі у вирішенні загальних завдань; ділове партнерське спілкування; знаходити і виправляти помилки у роботі інших учасників групи);
- освітнього менеджменту (проектувати процес; планувати діяльність, час, ресурси; ухвалювати рішення і прогнозувати їх наслідки; аналізувати власну діяльність, її хід і проміжні результати);
- комунікативної діяльності (вступати у діалог, ставити запитання; вести дискусію, відстоювати свою точку зору, знаходити компроміс);
- презентаційної роботи (навички монологічного мовлення; впевнено тримати себе під час виступу; відповідати на незаплановані питання) [2, с. 39].

Таким чином, використовуючи метод проектів у підготовці майбутнього вчителя, досягаємо професійно-особистісного розвитку кожного студента, і, що характерно, з появою інтересу до проектної діяльності – зростання інтересу до вивчення фахових дисциплін.

Метод проектів органічно поєднується із технологіями інтерактивного навчання, що дає майбутнім фахівцям оволодіти суттєвими компонентами співробітництва, а саме:

- позитивна взаємозалежність;
- особистісна взаємодія, що стимулює застосовувати кооперативне навчання;
- індивідуальна і групова підзвітність;
- навички міжособистісного спілкування у невеликих групах;
- обробка даних про роботу групи [8].

Завдяки використанню технологій інтерактивного навчання студенти отримують теоретичні знання:

- міжособистісного пізнання та міжособистісних стосунків;
- законів логіки й аргументації;
- професійного, у тому числі, мовного етикету;
- культури вербальної і невербальної взаємодії.

Як показують спостереження, застосування методу проектів та технологій інтерактивного навчання на практичних та лабораторних заняттях сприяють формуванню таких комунікативних умінь студентів як уміння висловлювати свою думку, вступати у діалог, відповідати на незаплановані питання, виступати перед великою кількістю слухачів; працюючи в групі, улагоджувати конфлікти, допомагати один одному, встановлювати емоційні контакти; працювати у команді.

Висновок: Таким чином, використання зазначених засобів у освітньому процесі, дає можливість вдосконалити форми діяльності студентів, покращити результативність їх навчання та підготовку до майбутньої педагогічної діяльності. Висвітлені теоретичні основи формування комунікативної компетентності у майбутнього вчителя початкової школи як системоутворювального компонента його професійної діяльності не вичерпують всіх аспектів поставленої проблеми і потребують подальшого опрацювання розроблених концептуальних положень.

Література:

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 51-55.
2. Дорджиева Л.А. Формирование познавательной самостоятельности студентов посредством метода проектов // Среднее специальное образование. – 2006. – №11. – С. 38-40.,
3. Зязюн І. Три кити нової філософії освіти: гуманізація, індивідуалізація, інтеграція // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2000. – №1 – С.74-79.
4. Карпова Л.Г. Сутність професійної компетентності вчителя // Проблеми підготовки студентської молоді до навчально-пізнавальної діяльності : Зб. наук. пр. // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Науковий світ, 2002. – С. 75-79.
5. Маркова А.К. Психология труда учителя /Маркова А.К. – М.: Просве-щение, 1993. – 192 с..
6. Маркова А.К. Психология профессионализма /Маркова А.К. – М.: Про-свещение, 1996. – С. 34-35
7. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя / Митина Л.М. – М.:Флинта, 1998. – 200 с.
8. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.:Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
9. Усатий В. Удосконалення мовлення майбутніх учителів під час вивчення синтаксису // Початкова школа. – 2000. – №5. – С. 46-49.

У статті висвітлені теоретичні аспекти формування комунікативної компетентності у майбутнього вчителя початкової школи як системоутворювального компонента його професійної діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність, комунікативна компетентність, метод проектів, технології інтерактивного навчання.

В статье освещены теоретические аспекты формирования коммуникативной компетентности у будущего учителя начальной школы как системообразующего компонента его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, коммуникативная компетентность, метод проектов, технологии интерактивного обучения.

In the article the theoretical aspects of communicative competence of the future primary school teacher forming as basic component of his professional activity are lighted up.

Key words: Professional competence, communicative competence, project method, interactive studuing technologies.